Sanktionsavgifter

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Ta del av information om de sanktionsavgifter som gäller enligt livsmedelslagen (2006:804) och livsmedelsförordningen (2006:813). Informationen är vägledande och ett stöd för kontrollmyndigheter när de tillämpar bestämmelserna.

Allmänt om sanktionsavgifter

Vid vissa fall av bristande efterlevnad ska kontrollmyndigheten besluta om sanktionsavgifter. Reglerna om sanktionsavgifter finns i livsmedelslagen (2006:804) och i livsmedelsförordningen (2006:813)

Endast ett fåtal överträdelser omfattas av reglerna. Det är överträdelser av administrativ karaktär där myndigheten lätt ska kunna bedöma eventuell bristande efterlevnad.

Om myndigheten har svårt att avgöra om det verkligen föreligger bristande efterlevnad bör myndigheten inte gå vidare och fatta beslut om sanktionsavgift.

I Prop. 2017/18:165 kan du läsa om bakgrunden inför att reglerna infördes.

Den här vägledningen tar inte upp sanktionsavgifter som rör ekologisk produktion.

I lagen (2013:363) om kontroll av ekologisk produktion och i förordningen om kontroll av ekologisk produktion (SFS 2013:1059) finns regler som rör sanktionsavgifter inom det ekologiska området. Beslut om sanktionsavgifter inom ekologisk produktion fattas av Livsmedelsverket.

Vem beslutar om sanktionsavgifter?

Det är kontrollmyndigheten som ska pröva frågor om sanktionsavgifter. Se 30 c § livsmedelslagen (2006:804), det vill säga kommunala nämnder, länsstyrelser eller Livsmedelsverket.

Vilken myndighet som är behörig att utöva offentlig kontroll av olika typer av anläggningar, aktiviteter eller verksamheter framgår av 23 §, 25 § och 25 a-b §§ livsmedelsförordningen (2006:813).

När ska beslut om sanktionsavgift fattas?

Av 39 c och g - j §§ livsmedelsförordningen (2006:813) framgår när beslut om sanktionsavgift ska fattas.

1. av den som påbörjar en verksamhet som är registreringspliktig, utan att en anmälan om registrering har gjorts till den behöriga myndigheten.

   Det gäller:

   - livsmedelsanläggningar. Observera att dricksvatten, snus, snusliknande produkter och tuggtobak jämställs med livsmedel, se 3 § 2 Livsmedelslagen (2006:804),
   - verksamheter som tillverkar, förädlar eller distribuerar material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel, eller
   - jägares överlåtelser av små mängder vildsvin eller kött av vildsvin direkt till slutkonsumenter.

   Påbörja en registreringspliktig verksamhet

   Sanktionsavgifter för vildsvinsjägare

2. av den fysiska eller juridiska person som tar över en sedan tidigare registrerad verksamhet utan att anmäla detta till kontrollmyndigheten innan verksamheten påbörjas i ny regi.

   Det gäller:

   - livsmedelsanläggningar. Observera att snus, snusliknande produkter och tuggtobak jämställs med livsmedel, se 3 § 2 Livsmedelslagen (2006:804),
   - verksamheter som tillverkar, förädlar eller distribuerar material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel.

   Påbörja en registreringspliktig verksamhet

3. av den som inte uppfyller vissa krav på journalföring över användning av växtskyddsmedel och biocider.

   Bristande journalföring

4. av den som inte uppfyller vissa krav på dokumentation i fråga om:
   - leveranser av små mängder honung, ägg, råmjölk eller opastöriserad mjölk
   - jägares överlåtelser av små mängder vildsvin eller kött av vildsvin direkt till slutkonsumenter.

   Bristande dokumentation om små mängder

   Sanktionsavgifter för vildsvinsjägare

5. När överträdelsen inte upphör.

   Ny sanktionsavgift när överträdelsen inte upphör

6. När överträdelsen återupprepas.

   Ny sanktionsavgift när överträdelsen inte upphör

Myndigheternas skyldigheter, åtgärder och påföljder

Den myndighet som ansvarar för den offentliga kontrollen ska verka för att överträdelser av livsmedelslagen, av de föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av livsmedelslagen eller av de EU-bestämmelser som kompletteras av livsmedelslagen, beivras. Se 13 § livsmedelslagen (2006:804). Det innebär att myndigheten ska agera och fatta beslut som ställer krav på att verksamhetsutövaren vidtar åtgärder när bestämmelserna inte följs.

Läs vidare om administrativa myndighetsåtgärder, föreläggande och vite.

Administrativa myndighetsåtgärder

Föreläggande

Vite

Det finns även straffrättsliga sanktioner i form av böter och fängelse som oftast döms ut av en domstol efter åtal. Straff är avsedda att vara avskräckande och gäller sådant som redan har inträffat.

Åtalsanmälan

En gärning ska inte leda till böter enligt 29 § livsmedelslagen om gärningen kan leda till en sanktionsavgift. Det framgår av 30 § i lagen. Det innebär att överträdelser av livsmedelslagstiftningen som ger anledning till sanktionsavgift aldrig behöver anmälas till polis eller åklagare.

Sanktionsavgifter och Europakonventionen om mänskliga rättigheter

Europakonventionen om mänskliga rättigheter har införlivats i svensk lagstiftning och vid en konflikt mellan svensk lag och konventionen bör konventionsbestämmelserna vara avgörande för utfallet.

Den enskildes rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma gärning (förbudet mot dubbelbestraffning) regleras i artikel 4 i tilläggsprotokoll 7 till konventionen. Enligt Europadomstolen kan förbudet mot dubbelbestraffning gälla även när åtgärder och sanktioner inte betecknas som straff i den nationella rätten, som beslut om åtgärdskrav och viten.

Enligt artikel 6.2 i konventionen har den som är anklagad för brott rätt att betraktas som oskyldig till dess att skuld lagligen har fastställts – den så kallade oskuldspresumtionen. Det medför att det är kontrollmyndighetens ansvar att visa att det finns förutsättningar för att besluta om sanktionsavgift. Principen innebär även att tveksamma omständigheter ska tolkas till den enskildes fördel och att beviskraven som sådana är högt satta. Det är inte den som riskerar att betala en sanktionsavgift som ska bevisa sin oskuld utan tvärtom.

Den som är föremål för offentlig kontroll är skyldig att ge den hjälp som behövs för att kontrollen ska kunna genomföras. Se 21 § livsmedelslagen (2006:804). Enligt Europadomstolen får dock en myndighet inte tvinga någon att medverka i en brottsutredning som avser den enskilde, den så kallade passivitetsrätten. Den enskilde ska alltså inte tvingas att ange sig själv för brott. Det innebär att den berörda kan vägra att

svara på frågor som rör en eventuell straffavgift. Jämför 20 § och 30 c § 2 st. livsmedelslagen. Det finns alltså inte någon möjlighet att tvinga någon att delta i utredningen av förutsättningarna för att besluta om sanktionsavgift.

Proportionalitetsprincipen är en central princip i konventionen och innebär att en åtgärd endast kan godtas om den står i rimlig relation till det intresse som den är avsedd att tillgodose. När det gäller sanktionsavgifter inom livsmedelsområdet beaktas proportionalitetsprincipen genom bestämmelserna i 30 b § livsmedelslagen (2006:804) där det anges att sanktionsavgift inte ska tas ut om det är oskäligt.

När beslut om sanktionsavgift inte ska fattas

Handlägga ärenden om sanktionsavgift

Det är kontrollmyndighetens ansvar att visa att det finns förutsättningar för att besluta om sanktionsavgift. Det är inte den som riskerar att betala en sanktionsavgift som ska bevisa sin oskuld utan tvärtom.

Innan en sanktionsavgift beslutas ska den som ärendet berör få tillfälle att yttra sig. Det framgår av 30 c § livsmedelslagen (2006:804). Om så inte har skett inom två år från det att överträdelsen skedde får någon sanktionsavgift inte beslutas.

Bestämmelser om kommunicering finns i 25 § förvaltningslagen (2017:900).

Att kommunicera

Eftersom årsomsättningen i många fall ligger till grund för beräkningen av sanktionsavgiften, ska den fysiska eller juridiska person som begått överträdelsen frågas om årsomsättningen föregående år i samband med att den berörde får tillfälle att yttra sig. Frågan bör formuleras så att verksamhetsutövaren ges möjlighet att uppskatta årsomsättningen innevarande år, om det inte bedrevs någon verksamhet föregående år.

Den som är föremål för offentlig kontroll är skyldig att ge den hjälp som behövs för att kontrollen ska kunna genomföras. Se 21 § livsmedelslagen (2006:804), men det finns inte någon möjlighet att tvinga en aktör att delta i utredningen av förutsättningarna för att besluta om sanktionsavgift.

Att den avgiftsskyldige rättar till sitt misstag och slutar med den bristande efterlevnaden under tiden ett ärende om sanktionsavgift pågår, innebär inte att sanktionsavgiften inte ska beslutas. När myndigheten konstaterat att en verksamhetsutövare eller jägare inte följt reglerna ska en sanktionsavgift oftast krävas även om rättelse sker innan beslut meddelas.

När den behöriga myndigheten beslutar om sanktionsavgift ska den inte ta hänsyn till varför överträdelsen skedde (uppsåt, oaktsamhet eller genom olyckshändelse) men sanktionsavgift ska inte tas ut om det är oskäligt. Se 30 b § livsmedelslagen (2006:804).

När beslut om sanktionsavgift inte ska fattas

Beslut, underrättelse, delgivning och överklagande

Ett beslut om en sanktionsavgift är ett tyngande beslut och ett sådant måste motiveras. Se 32 § förvaltningslagen (2017:900). Ett beslut om sanktionsavgift får aldrig förordnas att gälla omedelbart enligt 33 § livsmedelslagen (2006:804).

Beslutet ska vara klart och tydligt för mottagaren och det ska framgå både vad beslutet är, och hur beslutsfattaren resonerat för att komma fram till det. Beslutet ska också innehålla tydlig information om hur det kan överklagas, om vilka krav som ställs på överklagandets form och innehåll och vad som gäller i fråga om ingivande och överklagandefrist. Se 33 § 2 st förvaltningslagen.

Överklagande

En sanktionsavgift ska betalas till Kammarkollegiet efter en särskild uppmaning. Se 39 k § livsmedelsförordningen (2006:813). Det innebär i praktiken att det måste framgå av beslutet att sanktionsavgiften ska betalas till Kammarkollegiet efter särskild uppmaning. Det innebär också att den beslutande myndigheten måste informera Kammarkollegiet om beslutet. Se närmare om Kammarkollegiets bevakning av fordran nedan.

Checklista för handläggningen av ärenden om sanktionsavgift

Här finner du viktiga punkter som ett stöd för handläggningen av ärenden om sanktionsavgift.

1. När kontrollmyndigheten upptäcker eller uppmärksammas på den bristande efterlevnaden av lagstiftningen, ska den bedöma om bristen är sådan att det kan leda till sanktionsavgift. Om det är så ska myndigheten gå vidare med ett sanktionsärende.
2. Kontrollmyndigheten ska ge den som brustit i efterlevnaden av livsmedelslagstiftningen möjlighet att komma in med ett yttrande innan beslut om sanktionsavgift fattas. Det gör myndigheten genom en skrivelse som bland annat ska innehålla:
    a. Information om på vilket sätt reglerna inte har följts. Kontrollrapporter och/eller andra handlingar som ligger till grund för kontrollmyndighetens bedömning ska skickas med.

    b. Information om att kontrollmyndigheten överväger att ta ut en sanktionsavgift på grund av den bristande efterlevnaden. Det ska tydligt framgå att något beslut om sanktionsavgift inte har fattats än och att verksamhetsutövaren eller jägaren har möjlighet att yttra sig om sanktionsavgiften och skälen till beslutet.

    c. I de fall sanktionsavgiften baseras på en årsomsättning – information om att verksamhetsutövaren ges möjlighet att komma in med synpunkter på, eller uppgifter om, årsomsättningen till kontrollmyndigheten.
    Kontrollmyndigheten bör förklara hur årsomsättningen beräknats.

    d. Det ska också framgå att det är frivilligt för den berörda att yttra sig och att ärendet kan komma att avgöras även om något yttrande inte skickas in. Det ska också tydligt framgå ett sista datum för när yttrandet ska lämnas till kontrollmyndigheten. Hur lång tid aktören ska få ska bedömas utifrån ärendets typ och komplexitet men den berörda ska ges skälig tid att yttra sig, det vill säga cirka två till tre veckor.

    Observera att handläggningen ska fortsätta även om den berörda inte skickar in något svar.
3. När tiden för den berörda att komma in med yttrande har löpt ut, ska kontrollmyndigheten göra en bedömning. Innan bedömning görs ska myndigheten kontrollera att det inte finns något tidigare beslut om till exempel vite som rör samma sak (samma bristande efterlevnad), som förhindrar att sanktionsavgift tas ut.
4. När beslut fattats ska den berörda underrättas (informeras) om det. Om kontrollmyndigheten beslutar att sanktionsavgift ska tas ut, ska underrättelse ske genom delgivning. När tiden för överklagandet har löpt ut har beslutet vunnit laga kraft.
5. Beslutar myndigheten att avskriva ärendet eller att inte ta ut sanktionsavgift kan underrättelsen ske genom vanligt brev via post eller digitalt. Delgivning behöver alltså inte ske i sådana fall.
6. När aktören informerats om beslutet om sanktionsavgift och kontrollmyndigheten fått in ett delgivningsbevis och beslutet har vunnit laga kraft, ska myndigheten ta kontakt med Kammarkollegiet. I skrivelsen till Kammarkollegiet ska kontrollmyndigheten bifoga en kopia av beslutet och av delgivningsbeviset. Kammarkollegiet hanterar sedan betalningskravet med anledning av sanktionsavgiften.

Handläggning, yttrandetid och preskription

Om livsmedelsföretagaren inte har getts tillfälle att yttra sig inom två år från det att överträdelsen skedde får det inte beslutas om sanktionsavgift. Se 30 c § livsmedelslagen.

Preskriptionstiden börjar löpa först när företaget har lämnat in en anmälan till kontrollmyndigheten. Det är alltså från det datumet som preskriptionstiden (två år) börjar räknas.

Om en anläggning tas i drift utan att livsmedelsföretagaren först har lämnat in en registreringsanmälan så gör företagaren sig skyldig till en överträdelse som medför en sanktionsavgift.

Överträdelsen är pågående tills anmälan om registrering är inlämnad. Det innebär att även registreringspliktiga verksamheter som startades före reglerna om sanktionsavgift började gälla och som bedrivs än idag, kan bli föremål för sanktionsavgift om verksamhetsutövaren ännu inte har gjort an anmälan.

Kontrollmyndighetens möjlighet att fatta beslut om sanktionsavgift upphör två efter att anmälan om registrering har kommit in. Därefter riskerar inte livsmedelsföretagaren längre att få betala sanktionsavgiften.

Tiden räknas alltså inte från starten då anläggningen togs i drift. Kontrollmyndigheten har två år på sig att handlägga ärendet innan ärendet avskrivs.

Verkställa beslut om sanktionsavgift

Sanktionsavgifter tillfaller staten och ska betalas till Kammarkollegiet efter särskild betalningsuppmaning. Se 30 a § 3 st. livsmedelslagen (2006:804) och 39 k § livsmedelsförordningen (2006:813).

Om sanktionsavgiften inte betalas ska Kammarkollegiet fortsätta indrivningsåtgärderna hos Kronofogden.

En sanktionsavgift som inte verkställts inom fem år från det att beslutet vunnit laga kraft faller bort och kan inte krävas ut. Se 30 f § livsmedelslagen (2006:804).

Senast uppdaterad 30 mars 2026 Ansvarig grupp ROR_LLK